

השומר הצעיר בארץ. בורקה התגייס בגיל 18 כנוטר למשטרת הישובים העבריים. במלחמת העצמאות הוא גויס לגדוד השיריון הראשון של צה"ל. שימש כנו כמפקד פלוגת חרמ"ש והיה המפקד הארץ-ישראלי היחיד בו. ב-1950 מונה בורקה כמפקד גדוד השיריון. כתב עליו שבתו טבת בספרו חשופים בצרחה: "בבואו לפקד על גדוד טנקים עמד בפני אותה הבעיה של קודמיו: על הטנקים לא ידע דבר.

אביו של בורקה היה שומר בשדות של באר טוביה ובורקה עצמו היה לפני המדינה. נוטר במשטרת הישובים, שהי פיקוד עליה היה בריטי. רגיל היה למסדר הביקורת של הקצין הבריטי. הלה בדק את הרובה בשבע עיניים. מי שנמצא ברובה שלו גרגיר חול, קל וחומר בטנק, המסובך והיקר לא ירעורר מהרובה. ב-1949 נכנסו לשירות השרמנים הראשונים. הטנק היה כל כך נדיר וכה יקר לצה"ל העני, שהיה ממש קודש. בשבוע הטנקים ממסע באבק במי בורקה היה צורך בשבועיים לנקותם. כל מה שנחושט חייב היה להבריץ. כשם שאת מצמד הנחושט ברצועת הרובה הי בריטי הבריץ בורקה בבראטו, כך תבע מאנשיו בטנקים. הוא גם לימד את ה שוטרים הגדודיים לצחצה את נעליהם בקיור, נוסח הצבא הבריטי, לייצר עליהם שכבות של מיסחה ולהקשותה במים עד

בורקה, שימשו לרוב הוכחה לחיוביות של בורקה נחם כי אידי אמין אינו אלא ילד מגודל, שטה ופרימיטיבי. או כפי שבורקה עצמו הגדירו (מאחורי גבו, כמובן) "אדם לא מאוזן ואפילו רעוע בנפשו". אחת קשה היה להסביר כיצד, אחרי כל מה שעוללה ישראל ליוקרתה האישית ולתדמית מדינתו וצבאו, עדיין מדבר אמין עם בורקה כאל ידיד נפשו, הישראלי הי היחיד שלפניו הוא יכול לשפוך את ליבו, לספר לו על בעיותיו ואפילו לבקש ממנו להשתדל אצל ממשלת ישראל לשגר לו אספקת גושק. רק גורילה מגודל מסוגו של אמין, כפי ש-ישראלים רבים רצו לראות אותו, מסוגל לרדת לדרגת טימטום מעין זה.

כך הפכו שיחותיו הטלפוניות של בורקה עם אידי אמין לסחורה מבוקשת. המעוררת צחוק ולעג אצל קוראיה, ושר חברותיטלוויזיה ורות מוכנות לשלם טבין יתקלין כדי להקליטן ולשדרן. אלא שהעניין אינו כה מצחיק ומשעשע כפי שהוא נראה ממבט ראשון. כדי לרדת למובנן האמיתי של שיחות בורקה-אמין, ולהבין את פשר דיבורו הסרה-מעצורים של אידי אמין בשיחותיו עם בורקה, צריך להכיר טוב יותר את מהות היחסים ש-שררו, ועדיין שוררים, בין השניים. עד כה היתה רק עדות אחת על טיב יחסים אלה. היא באה מפי בורקה עצמו. בראיונות שהעניק בשפע וברוחב-לב ל-עיתונות, חלקם תמורת תשלום או טובות הנאה אחרות, ידע בורקה לתאר את הי

באוגדה לחתום הצבאי בילבד. באחד הימים לכדו חייליו יחידת מורדים מקוננה שנימלטה מארצה עם כמות זהב גדולה ביותר. על פי סקודת אמין רצחו החיילים הקוננואיים והזהב עבר לרשותו. אידי לא ידע מה לעשות בכמות כה גדולה של זהב, ביקש מזוניק שיעצ לו מה לעשות בו. זוניק ניסה להתחמק מהמשימה ש-הוטלה עליו, אבל אידי לחץ ולחץ, דחה את הסבריו וזוניק כי אין זה מתחום עיסוקו ליעצ לו בענייני כספים. לבסוף, כשגבר לחצו של אמין, טס זוניק לישראל, כדי להתייעץ עם הממונים עליו מה לעשות. איך שהוא, הצליח לתמרן את עצמו ואת מישלחת צה"ל כדי שלא יהיה לה כל קשר למעשה הביזה הפרטי של הרמטכ"ל האוגנדי.

קשה להאמין כי מי שניסה לשתף את ראש-מישלחת צה"ל בעסקיו הפרטיים פעם אחת, לא ינסה לעשות זאת פעמים נוספות, כשמעמדו התחוק עד שהפך הי שליט הבלעדי הכל-יכול של אוגנדה. וראה זה פלא: בכל דיווחיו של בורקה, מאז נכנס לתפקיד היועץ-הפרטי של אידי אמין, לא נכלל אפילו דיווח אחד על ניסיון מצד אמין לשתפו בעסקיו. לעומת זאת זרמו לארץ, בשנות שירותו של בורקה באוגנדה, דיווחים ממקורות אחרים, על טיב היחסים שהתפתחו בינו לבין אמין ועל תחומי הפעילות שלו. אנשי השגרירות הישראלית בקאמפלה, וגם כמה מאנשי מישלחת צה"ל שם, דיווחו לארץ, בעל-פה ובתזכירים, על מה שנראה להם

הווילה של בורקה: "מתנה מהדודה בדרום-אמריקה"

שתייצר וגגה קשה וממורטת, לפנייה תר כל להתגלח". "בכל בוקר יום ו' היתה נערכת ביקורת טנקים ומחנה, ומי שלא עמד בה לא יקבל הופשת-ישבת. בורקה חיפש תירוץ פטיכולוגי כדי להוציא מהמילון של אנשיו אי-אפשר... בזמנו נערכו תחרויות טכ-ניוח, במגשריה-המסדרים והצבו ארבעה טנקים ולידם צוותים. הגדוד כולו חזה בתחרות. בורקה היה קורא: פרק שר-שרת! ונמדד בשעון-עצר המון בו פרק כל צוות את שרשרת הטנק. "בסוף היתה התחרות שכולם יראו ממנה - גרירת טנק. מה שבאמין גופני עשו כמישכית-חבל, עשה בורקה בגרירת-טנק. המחלקות בגדוד היו מתחרות זו בזו בגרירת טנק מקו לקו. לכן היתה לפחות משמעות צבאית כלשהי. היה זה, כביכול, תרגול לא רע לדחוף טנקים לקרב, כי ממילא לא הרחיקו אז הטנקים לנסוע על שרשרותיהם".

יחסים בינו לבין אידי אמין כמושתתים על בסיס של אימון-אישי. הוא לא חסך בתיאורים כיצד הציל את אידי אמין, בעודו רמטכ"ל צבא אוגנדה, מתוכניות החיסול שזמם נגדו יריבו, הנשיא מילטון אובור טה, הרופא התרבותי, תניך אנגליה, ש-בורקה תיאר אותו כשואני-ישראל מושבע. עוד לפני שהציף את העולם בסיפורים כיצד סייע אידי אמין לתפוס בכוח את השילטון מידי אובוסה, היו לבורקה תיאורים פלאסטיים על עצמו כמי ששמר על בריאותו הגופנית של אידי אמין וכמי שידע למכור לו רעיונות בצורה שאמין יאמין כי הוא עצמו הגה אותם. אלא שבכל התיאורים המשעשעים הללו חסר מימד אחד. לא היה בהם כדי להסביר מדוע יצא רדיו קאמפלה, ערב מיבעע אנטבה, בקריאה לממשלת-ישראל, להחזיר את הקולונל בריבב לשרות פעיל בצה"ל ולהעניק לו דרגת גנרל".

כמעשים לא-אסתטיים, אפילו במושגי המוסר המקובלים באפריקה. האשימו את בורקה, כמובן ללא הוכחות ובשל צרות-עין בילבד, כי הוא נהג להחליף את המטבע-יהוד שהגיע למישלחת צה"ל באוגנדה בשוק השחור, שם שער החליפין גבוה בכ-20% מאשר בבנקים. קיטרנו עליו, שוב ללא כל בסיס עובדי דתי, כי ביחד עם אידי אמין פיתח רשת שיווק מסועפת של שנהב, אחד המוצרים היקרים והמבוקשים ביותר של היבשת הי אפריקאית, טענו, אולי מתוך קינאה בהצלחתו. ש-הוא הפך היועץ-הפינאנסי של אמין ומד-ריכו בענייני משק וכלכלה. סיפרו כי השניים הם שותפים בעסקים וכי פתחו בשותף חשבון-בנק בשוויץ, כדי להבטיח את רווחיהם בפני כל מהפכה אפשרית. על פי אחד הסיפורים, מצלמה שרכש בורקה בכספי צה"ל כמתנה עבור אחת ממזכירותיו של אמין, נשארה משום מה ברשותו. דברי השיטה כנגד בורקה, שזרמו ללא הרף מאוגנדה לישראל, לא השאירו את הממונים על בורקה אישיים למעשיו. בי אביב 1971, נתבע בורקה לתת דיווח-חשבון על כמה עניינים שהיו בסמכותו. אחת הי לשנות הרעות ידעה לספר כאילו התעורר ספק אם אידי אמין אומנם מקבל את כל אותם תמלוגים שנהוג לשלם במדינות אפריקאיות לאנשי שררה, והגנראים, משום מה, במערב בשם המוגנה "שוחד". אלא שנקודה זאת לא ניתן היה לברר עד הסוף, כי אידי אמין לא נהג לתת קבלות על התשלומים שניתנו לו מתחת לשולחן. בורקה השש באותה תקופה פן

דבריו השיטה כנגד בורקה, שזרמו ללא הרף מאוגנדה לישראל, לא השאירו את הממונים על בורקה אישיים למעשיו. בי אביב 1971, נתבע בורקה לתת דיווח-חשבון על כמה עניינים שהיו בסמכותו. אחת הי לשנות הרעות ידעה לספר כאילו התעורר ספק אם אידי אמין אומנם מקבל את כל אותם תמלוגים שנהוג לשלם במדינות אפריקאיות לאנשי שררה, והגנראים, משום מה, במערב בשם המוגנה "שוחד". אלא שנקודה זאת לא ניתן היה לברר עד הסוף, כי אידי אמין לא נהג לתת קבלות על התשלומים שניתנו לו מתחת לשולחן. בורקה השש באותה תקופה פן

1950 היה כבר בורקה בדרגת סגן אלוף. ב-22 שנות שירותו הנוספות ב-צה"ל הועלה בדרגה אחת בילבד, לדרגת אלוף-מישנה, כשבין תוכניו היו כאלה שהפכו בינתיים לאלופים. בכל שנות ש-רותו בצה"ל הכירו אותו כמפקד בינוני, אמין-לב, אבל, "טיפוס". הפרוטוקולים המלאים של שיחות הטלפון הממושכות בין נשיא אוגנדה, הפילדמרשל אמין, לבין ידידו הישראלי

"לעשות את בורקה גנרל!"

בעשרים השעות שגורו עד לגירוש, שרפו אנשי השגרירות ואנשי מישלחת צה"ל באוגנדה בכהילות רבה את כל המיסמכים שהיו בידם. הוכחות בכתב ל-טיב הפעילות שהתנהלה באוגנדה, נשרפו, כאשר חזר בורקה לישראל עם מיש-פחתו, שוב נפתח חקירה נגדו. הפעם עמד בראש החקירה קצין-המישטרה אהרון שלוש, איש המחלקה לתפקידים מיוחדים, גם מימצא חקירתו, כמו מימצא החקיר (המשך בעמוד 33)

כחינו רבינו בני הממונים עליו. לא חלפו ימים רבים ואידי אמין שיגר מיכתב אישי לשר-הביטחון משה דיין, בו תבע להשאיר את בורקה על כנו באוגנדה שנתיים נוספות. "שכן ניסיונו הממושך יאפשר לו להשקיף על הפרוייקטים החד-שים שהחלו להיווצר כאן".

תעודת-יושר בחתימת הרמטכ"ל

ורקה הצדיח לשכנע את אנשי משרד-הביטחון, להם היה כפוף נהד-לית, עד כמה המשך שירותו באוגנדה חיוני לאינטרסים של מדינת-ישראל. אלא שבתחילת 1972 הגיעה כמות החשדות שהצטברו נגד בורקה לשיא כזה, שאפילו האינטרסים של מדינת-ישראל לא יכלו למנוע מינוי קצין-בודק מטעם צה"ל, שיצא לאוגנדה כדי לפשפש ולבדוק שם בטיב פעולותיו החסיות. היתה זו משימה עדינה עד מאוד. שכן ביקור הקצין-הבודק היה חייב להיראות ביקור שיגרת ואלא למטרת חקירה, דבר שניה עלול לעורר את זעמו של אמין. התפקיד הוטל על תת-אלוף רפאל ורדי. ורדי יצא לאוגנדה וניכח כי החקירה בחשדות שהועלו נגד בורקה היא הרבה יותר קשה ומסוכנת מפי שניתן היה לשער תחילה. בין השאר קשה היה לבצע את החקירה באוגנדה משום שנגד אשתו של ורדי, שהתלוותה אליו, הוטחו אימים בלשון: "את תראי דווקא יפה בבגדי-אלמנה שחורים". נעשה ניסיון להכות גם את ורדי עצמו.

כשראה ורדי שהחקירה לא תתקדם על אדמת אוגנדה הוא החליט להמשיכה ביש-ראל. בורקה הצטווה לחזור גם הוא. בנמל-התעופה המתינו לו אנשי מצ"ח כדי לקח-תו להמשך החקירה. החקירה נגד בורקה התנהלה בחשאיות, מחשש פן יודלף שמץ ממנה החוצה, דבר שיהיה בו כדי לסכן את יחסי ישראל-אוגנדה ואת מעמדה של ישראל ביבשת השחורה. בין השאר התבקש בורקה להסי-ביר כיצד, לפתע פתאום, במקביל לשירותו הצבאי באוגנדה, הוא רכש חלקת קרקע יקרה בכפר-שמריה, החל לבנות עליה וילה מפוארת, בהשקעה של הרבה מאות אלפי לירות. בלתי סביר היה בעיני ה-ממונים עליו שקצין בצה"ל, אפילו בדרגת אלוף-מישנה, יהיה מסוגל לבנות בית מפואר כזה מהמשכורת הצבאית שלו.

לבורקה היו כמובן הסכרים להפרכת כל ההאשמות שהועלו נגדו. בפרשת הווילה, למשל, הוא טען כי הוקמה בכספי ירושה, שהותירה לו דודה עשירה שנפטרה לפתע בדרום-אמריקה. וכך, בתום חודשי חקירה בארץ, הסתיימה הבדיקה ללא כלום. לא נמצאה כל הוכחה שיהיה בה כדי להרשיע את בורקה. עם זאת הודיעו לו על סיום שירותו בצה"ל ובאוגנדה. צה"ל מינה תח-תיו קצין אחר לתפקיד ראש-המישלחת שם. אבל בורקה לא הסתפק בכך שלא נמ-צאו כל הוכחות נגדו. לפני שחזר לאר-גנדה, במרס 1972, הוא דאג שתהיה בידו תעודה המגנה אותו מכל חשד, והי מצאתיה כי הוא איש הגון וישר הנקי מכל רבב. על התעודה היה חתום הי רמטכ"ל דאז, רבי-אלוף דוד ("דדו") אלעזר. קשה לדעת מה היו הסיבות שהגיעו את דדו להעניק תעודה מורה מעין זו לבורקה. על כה פנים, בורקה לא שמר את דבר שישמו אותו. מאחורי-גבו ואותם שהטחו האשמות בפניו, הוא ניפנף, תוך חיוך, בתעודת-היושר שהעניק לו הרמטכ"ל.

אלא שכל זה היה ללא הועיל. ימים מיספר אחרי שחזר בורקה לאוגנדה כדי לחסל את ענייניו שם, הודיע אידי אמין על ניתוק יחסיו עם ישראל, הוציא צו-גירוש נגד כל הישראלים ב-אוגנדה תוך 20 שעות. יש הטוענים עד היום שאידי אמין דאדא עשה זאת לא מסי-בות פוליטיות אלא בגלל סילוק ידידו הטוב מתפקידו. בורקה עצמו טוען כי אידי אמין היה נאלץ לנתק את היחסים עם ישראל ממילא, אלא שהיה עושה זאת יותר בעדינות, אילו הוא היה ממשיך בתפקידו.

בעשרים השעות שגורו עד לגירוש, שרפו אנשי השגרירות ואנשי מישלחת צה"ל באוגנדה בכהילות רבה את כל המיסמכים שהיו בידם. הוכחות בכתב ל-טיב הפעילות שהתנהלה באוגנדה, נשרפו, כאשר חזר בורקה לישראל עם מיש-פחתו, שוב נפתח חקירה נגדו. הפעם עמד בראש החקירה קצין-המישטרה אהרון שלוש, איש המחלקה לתפקידים מיוחדים, גם מימצא חקירתו, כמו מימצא החקיר (המשך בעמוד 33)